

УДК 35: 330.5

Ю. О. УЛЬЯНЧЕНКО, О. І. ВІНОКУРОВА

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Визначено особливості проблеми державного регулювання інноваційної діяльності та запропоновані механізми їх розв'язання.

Features of problems of state regulation of innovative activity are defined and mechanisms of their decision are offered.

Ключові слова: інноваційна діяльність; механізм державного регулювання.

На сучасному етапі розвитку світових інтеграційних процесів в економіці України, з її стрімкими науково-технічними потребами, своєчасне й повне забезпечення фінансовими ресурсами інноваційної діяльності набуває особливого значення. Оскільки інноваційна діяльність пов'язана з високим ступенем ризику, то вона потребує значних обсягів фінансових ресурсів та аналізу законодавства з питань регулювання діяльності суб'єктів інноваційної інфраструктури. Але стан законодавства, котрий регулює інвестиційну діяльність України, є недосконалим, фрагментарним, що зумовлює стримування успішного становлення і розвитку вітчизняної інноваційної інфраструктури. Крім того, механізм стимулювання розвитку інноваційної діяльності не сформовано.

Метою даної роботи є дослідження й аналіз основних проблем державного регулювання інноваційної діяльності в Україні.

Грунтовне дослідження різних аспектів державного управління інноваційною діяльністю здійснили у своїх працях З. Варналій, В. Геєць, В. Гусєва, В. Ільчука, М. Мескон, Т. Синиця, О. Орлюка, Ф. Хедоурі та ін. Разом з тим проблема підтримки інноваційного розвитку в Україні та, зокрема, на регіональному рівні, набуває особливо актуального значення.

На сьогодні в Україні інноваційна діяльність має проблеми у створенні на державному рівні законодавчо-нормативного та економічного механізмів розробки та впровадження новітніх технологій та інновацій у практичну діяльність, а також неефективна система фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Розвиток інноваційної діяльності є одним з найважливіших системних факторів підвищення рівня конкурентоспроможності економіки та національної безпеки держави. Зараз Україна представлена на світовій арені як країна з низьким життєвим рівнем громадян, що не становить конкуренції провідним державам у жодній галузі й придатна лише на роль споживача низькосортної продукції та постачальника напівоброблених сировинних товарів – чорних металів і деяких видів хімічної продукції. Досвід років ринкової перебудови в Україні показав, що звичайне запозичення теоретичних досягнень та

організаційних рішень від тих країн, де ринкова економіка ефективно працює століттями, ще не гарантує успіху [2].

Варто зазначити, що забезпечення конкурентоспроможності економіки в цілому та окремих її галузей, зокрема в умовах глобалізації і посилення конкуренції, можливе лише на основі активізації інноваційної діяльності. Саме тому використання науково-інноваційних розробок сьогодні є каталізатором економічного розвитку господарства країни [4].

Значною мірою формування та розвиток інноваційної інфраструктури знижується внаслідок неефективної державної політики, зокрема, її безсистемності, неналежної обґрунтованості, відсутності чіткого розмежування завдань між центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, нескоординованості їх діяльності, відсутності міжгалузевих та міжрегіональних зв'язків.

Разом з тим державна інноваційна політика має формуватися з урахуванням світових тенденцій інноваційного розвитку, поточного стану розвитку інноваційних процесів у національній економіці, а також визначених мети, цілей, принципів, пріоритетів та обраних стратегій і механізмів їх реалізації, що разом становлять її формат [3].

Вирішення поставленої проблеми можливе за допомогою створення інфраструктури інноваційної діяльності, збереження розвинутої мережі малого інноваційного бізнесу та одним з пріоритетних шляхів економічного зростання є розвиток науки й освіти. Органам державної влади доцільно активізувати заходи, спрямовані на розробку та прийняття на рівні закону стратегії інноваційного розвитку України. Зокрема створення економічних стимулів та інституційного режиму для заохочення й ефективного використання досягнень науки в усіх секторах національної економіки.

Але для дієвих вирішень проблем держава повинна остаточно визначитися, в яких науково-технічних сферах Україна здатна утримати успадковані досягнення і нарощувати їх, а які слід поставити на другий план чи взагалі згорнути. З цією метою необхідно здійснити глибокий і реалістичний порівняльний аналіз наявних досягнень та подальших перспектив у кожному напрямі. Покладатися варто не на оптимістичні заяви самих дослідників, а на оцінку незалежних і кваліфікованих експертів, здатних мислити загальнодержавними категоріями. Лише після здійснення такого вибору можна досягти ефективного використання державних коштів – чи то прямим фінансуванням наукової діяльності, чи то закупівлею її результатів за державним замовленням. Цілком зрозуміло, що таке рішення в будь-якому випадку зашкодить цілим напрямам і науковим колективам, підтримку яких припинить держава, але його прийняти потрібно – в іншому разі деградують одночасно всі науково-технічні дослідження.

Україна на шляху інноваційного розвитку має розраховувати переважно на власні сили. Благодійна допомога та співробітництво з міжнародними організаціями не дають очікуваної користі. Навіть застосовуючи досвід інших країн, слід робити це не в порядку виконання порад, тим більше вказівок зарубіжних фахівців і установ, а після докладного вивчення його придатності для українських умов.

За останні роки в Україні зроблено певні кроки в напрямі створення ефективно діючої нормативно-правової бази забезпечення інноваційної діяльності. Проте в цілому правова основа такої діяльності залишається недосконалою. Насамперед потрібно чітко визначити межі та форму участі держави у вирішенні проблем стимулювання й підтримки інновацій. Створення узгодженої правової системи передбачає гарантування: законодавчого визначення науково-технічної стратегії, спрямованої на розбудову інноваційної моделі розвитку економіки та суспільства; врегулювання питань формування інфраструктури забезпечення інноваційної діяльності, а також сучасної інформаційної індустрії обслуговування інвесторів і споживачів інноваційної продукції; вирішення проблем інтелектуальної власності, винахідництва та патентно-ліцензійної роботи, оцінювання та оплати інтелектуальної праці, діяльності науково-дослідних організацій, технопарків, інших інноваційних підприємств; забезпечення існування контрактно-конкурсної системи розробки та реалізації інноваційних проектів; стимулювання міжнародного співробітництва у сфері інноваційної діяльності, зовнішньоекономічної та спільної з іноземними партнерами науково-підприємницької діяльності тощо.

Ще одним суттєвим чинником, що стримує інноваційний процес в Україні, є відсутність належного фінансового забезпечення інноваційної діяльності, руйнація зв'язків розробників нововведень з виробництвом, а також занепад стимулювання в науці. Немає належного бюджетного фінансування фундаментальних наукових досліджень і похідних від них практичних розробок, воно здійснюється за залишковим принципом і в мізерних обсягах, відповідно, відсутні й належні умови та стимули до впровадження новітніх технологій і продуктів у безпосереднє виробництво. Зовсім не використовується таке джерело, як нагромаджені державою валютні резерви [5].

Але держава робить кроки для здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Кабінет Міністрів України за поданням спеціально вповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності створює спеціалізовані державні небанківські інноваційні фінансово-кредитні установи. Кошти Державної інноваційної фінансово-кредитної установи формуються за рахунок коштів Державного бюджету України, затверджених законами про Державний бюджет України на відповідний рік, залучених згідно з чинним законодавством вітчизняних та іноземних інвестицій, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, від власної чи спільної фінансово-господарської діяльності та інших джерел [3].

На сьогодні державна інноваційна політика має спиратися на наукові принципи макроекономічного регулювання інноваційного процесу та ринку інновацій. Заходи державної підтримки інновацій тісно пов'язані один з одним, проте тільки два з них (визначення й підтримка пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального рівнів, а також створення правових та економічних механізмів для її підтримки і стимулювання) з повним правом можуть претендувати на роль основних у процесі запровадження інноваційної моделі розвитку. Інші – лише конкретизують їх зміст і сутність.

Інноваційна діяльність, тим більше така, що поширюється на міждержавний рівень, може бути ефективною лише за наявності чітко працюючої системи державного управління нею, стабільного правового поля, яке регламентуватиме права, обов'язки суб'єктів інноваційної діяльності, створюватиме умови для її стимулювання. Для реалізації державної політики щодо поліпшення соціально-економічного стану в країні на основі інноваційної моделі розвитку економіки повинні широко використовуватися довгострокові механізми та інструменти державної підтримки, які б стимулювали підвищення інноваційної активності економіки. Ці заходи матимуть значний позитивний вплив на підвищення конкурентоспроможності та розвиток економічного потенціалу країни.

Література:

1. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 р. № 40-IV. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Гусєв В. О. Регіональні виміри державної інноваційної політики / В. О. Гусєв // Інновації & промисловість. – 2007. – № 1.
3. Варналій З. С. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : [монографія] / З. С. Варналій. – К. : НІСД, 2007. – 820 с.
4. Ільчук В. П. Інституційне забезпечення формування інноваційної інфраструктури в Україні / В. П. Ільчук // Інновації & промисловість. – 2007. – № 2.
5. Орлюк О. П. Законодавче забезпечення інноваційної діяльності в Україні / О. П. Орлюк // Наука та інновації. – 2008. – Т. 4. – № 1. – С. 68–73.

Надійшла до редколегії 18.03.2010 р.